

NANKİNG'İN İŞGALİ VE TÜRK BASINI (1937-1938) THE INVASION OF NANKING AND TURKISH PRESS (1937-1938)

Çağatay BENHÜR *
Metehan ERASLAN **

Öz

20. yüzyılın ortalarına yaklaşırken dünyanın emperyalist söylemlerle giderek gerginleştiği bir dönemde Japonya Temmuz 1937'de Çin içlerine doğru yürüyerek bir istila hareketi başlatmıştır. Batılı ülkelerin sessizliği ve Milletler Cemiyeti'nin bu girişimle ilgili caydırıcı bir karar alamaması Japonya'nın giderek Çin üzerinde yayılmasına ve dozu giderek artan şiddet olaylarına imza atmasına sebep olmuştur. Pekin, Şanghai ve sonra dönemin başkenti Nanking Japonya tarafından işgal edilmiştir. Nanking'in işgali sırasında Japon orduları tarafından birçok sivil, işkence ve tecavüze uğratarak öldürülmüş ve bu olay tarihe Nanking Katliamı olarak geçmiştir. Türk basını da dünya ile beraber Çin-Japon Savaşı'nın başından itibaren Uzakdoğu'da yaşanan olayları yakından takip etmiş ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu istila hareketini Japonya'nın asıl hedefi olan Sovyet Rusya'dan bir önceki basamak olarak gören Türk basını Avrupa ve Amerika'nın müdahalesi halinde bunun bir dünya savaşı getireceği tahmininde bulunmuştur. Japon ordusunun Nanking kapılarında içeri girişini ve şehrin düşüşünü ayrıntılı olarak veren Türk basını başkentin düşüşünden sonra işgal hareketlerinin sona ermeyeceği görüşündedir. Gerçekleşen işgalin askeri boyutu ve uluslararası ilişkilere olan etkisine Türk basınında geniş yer verilirken şehirde yaşayan halkın durumu ancak satır aralarında kendine yer bulabilmiştir. Bu çalışmada Çin-Japon savaşının başlamasından Nanking'in işgaline kadar olan süreçte yaşanan hadiselerin ve işgal sırasında gerçekleşen sivil ölümlerinin Türk basınında seçilen gazeteler üzerine yansımaları takip edilecek ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Nanking'in İşgali, Nanking Katliamı, Meiji Restorasyonu, Çin-Japon Savaşı, Türk Basını

Keywords

Nanking Invasion, Nanking Massacre, Meiji Restoration, Sino-Japanese War, Turkish Press

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
cbenhur@selcuk.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0962-9038

Konya/TÜRKİYE

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı
eraslanmetehan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8233-1086

Konya/TÜRKİYE

Abstract

As the middle of the 20th century approached, during the time the world got tense with the imperialist discourses, Japan started an invasion movement by moving towards China in July 1937. The silence of Western countries and the inability of the League of Nations to take a deterrent decision about this attempt caused Japan to spread over China and to commit violent incidents that were gradually became even more violent. Beijing, Shanghai and then Nanking, which was the capital of China of that time were occupied by Japan. During the invasion of Nanking, many civilians were tortured and raped by the Japanese armies, and this event went down in history as the Nanking Massacre. The Turkish press, along with the world, closely followed the events in the Far East since the beginning of the Sino-Japanese War and made

Gönderim Tarihi: 04/05/2021

Kabul Tarihi: 12/07/2021

evaluations about the issue. Considering this invasion movement as a step before Soviet Russia, which is the main target of Japan, the Turkish press predicted that it would bring a world war providing that Europe and America intervened. The Turkish press, which detailed the Japanese army's entrance through the Nanking gates and the fall of the city, is of the opinion that the occupation movements will not end after the fall of the capital. While the military dimension of the occupation and its impact on international relations was widely covered in the Turkish press, the situation of the people living in the city was rarely mentioned. In this study, the reflections of the events from the beginning of the Sino-Japanese war to the occupation of Nanking and the civilian deaths during the occupation on the selected newspapers in the Turkish press will be followed and evaluated.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın dünya üzerinde yaratmış olduğu sarsıcı etki ve savaşın Avrupa merkezli ilerlemesi, Asya'da yaşanmış olan büyük katliamların Türkiye kamuoyunda, bilinçli veya bilinçsiz olarak yeterince gündeme gelmemesine sebep olmuştur. Japonya'nın Çin üzerinde uygulamış olduğu sert politikalar ve katliamlar, Avrupa kıtasında Hitler'in yapmış oldukları ile boy ölçüşebilecek niteliktedir. İkinci Dünya Savaşı tüm dünyayı sarmadan önce 1937 yılında Asya'da Japonya ile Çin arasında İkinci Çin-Japon Savaşı başlamış ve büyük katliamların yaşandığı kanlı bir sonuç doğurmuştur.

Japonya, 1868 yılından itibaren gerçekleşen Meiji Restorasyonu'ndan sonra yüzünü batıya dönmüş ve Avrupa'nın Asya üzerindeki sömürücü etkisinden kurtulmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Japonlar ilk olarak, geride kaldıkları Batı'dan silah, gemi ve eğitimler getirterek Batı tarzı bir askeri sistemi benimsemişlerdir (Kadioğlu, 2020, s. 69). Japonya bağımsız bir millet olarak var olmanın ve bu değişim sürecinin yollarını ararken, Meiji bürokratlarının ulus devlet inşa etme çabaları milliyetçi militarist bir söylemi de beraberinde getirmiştir (Polat, 2011, s. 41). Batı'yı kendine referans olarak kabul eden Japonya bölgesel yayılmacı bir politika izleyerek Çin topraklarını sömürge alanı olarak belirlemiştir.

25 Temmuz 1894 tarihinde Japon donanmasının iki Çin gemisini batırmasıyla başlayan Birinci Çin-Japonya Savaşı, Asya'da bu tarihten sonra uzun yıllar devam edecek bir mücadelenin ilk dönemidir (Birbudak, 2018, s. 203). Çin'in yenilgisi ile sonuçlanan savaş sonucunda, Japonya bölgedeki hâkimiyetini kesinleştirirken aynı zamanda Avrupalı devletlerle beraber sömürge yarışında var olduğunu da göstermiştir (Armaoğlu, 2017, s. 89, 90). Savaştan yenilgiyle ayrılan Çin ise, siyasi ve ekonomik açıdan sömürülmeye açık bir pazar haline gelmiştir.

Bu dönemde Çin üzerinde yabancı devletler tarafından kurulan baskı, içeride huzursuzluklara yol açmıştır. Yabancı devletlerin ülkeden atılmasını savunan protestolar ve ayaklanmalar örgütlenmeye başlamıştır. Bu organizasyonlardan biri de Boxer adını taşımaktadır (Uçarol, 1995, s. 276). Tarihe Boxer Ayaklanması olarak geçecek şiddet olaylarının dozu giderek artmış ve Boxer'lar 1900 yılında Pekin'e girerek Alman Büyükelçisini ve birçok yabancıyı öldürmüşlerdir. Avrupalı devletler Çin'deki çıkarlarını koruyabilmek adına bu ayaklanmanın bir an önce bastırılmasını istemiştir. Ortak bir ordu kurularak 1901 yılında Boxer Ayaklanması kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Bu arada Rusya'da bu ayaklanmanın bastırılmasını fırsata çevirerek Mançurya'yı fiilen işgal etmiştir. Japonya'nın askerlerini Mançurya'dan çekmesi konusunda Rusya'ya vermiş olduğu notalar cevapsız kalmış ve sonuç olarak 1904-1905 yıllarında Rusya'nın yenilgisiyle sonuçlanan Rus-Japon savaşı gerçekleşmiştir. Elde edilen bu zafer, Japonya'nın iştahını iyice kabartmış ve Asya'nın sömürgeci gücü olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yayılmacı politika, Japonya'nın 1910 yılında Kore'yi, 1932 yılında ise Mançurya'yı ilhak etmesiyle devam etmiştir. 1937 yılına gelindiğinde ise Japonya, Çin üzerine yürüyerek Asya'nın tek hâkim gücü olmaya çalışmıştır.

7 Temmuz 1937 tarihinde, Çin ile Japonya arasında Pekin yakınlarında Marco Polo Köprüsü etrafında başlayan çatışmalar giderek büyümüş ve Çin üzerinde İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar devam edecek bir Japon istilasıyla neticelenmiştir. Yaşanan çatışmalardan Çin'i sorumlu tutan Japonya, gerçekleştirilen bir tatbikat sırasında Çin birlikleri tarafından Japon ordusuna ateş açıldığını, tatbikatın sonlandırılmasına rağmen ateşin sona ermediğini bu nedenle misilleme yapmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir (Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi [DBTDA], Yer: 515/7525-39465-1, s. 1). Bu çatışmalar sırasında ve sonrasında Japonya Çin'e resmi savaş ilanında bulunmamış, bu işgal hareketini "Çin Olayı" olarak adlandırmıştır.

Japonya'nın giderek artan saldırgan tutumu karşısında Çin, Milletler Cemiyetine başvurmuş ancak Milletler Cemiyeti bu meseleyi 1922'de Washington'da Dokuz Devlet Antlaşması'nı imzalayan ülkelere havale etmiştir (Armaoğlu, 2017, s. 246). Çin'in toprak bütünlüğünü garanti altına alan bu antlaşmanın gereğini yerine getirmek amacıyla Dokuz Devlet Konferansı¹ 1937 Kasımında Brüksel'de toplanmıştır. Japonya'nın katılmayı reddettiği konferansta İtalya, Japonya'nın temsilcisi gibi davranarak Japon çıkarlarını korumaya çalışmıştır (Gürün, 199, s.461). Türk basını da Brüksel Konferansını yakından takip etmiş ve manşetlerinde buna yer vermişlerdir². Konferansta Çin tarafı Dokuzlar Antlaşmasının hükümlerinin yerine getirilmesini istemiş ve Çin'de, Japon halkına karşı bir düşmanlığın olmadığını, düşmanlığın Japonya'nın yıllardır sürdürdüğü tecavüz siyasetine karşı olduğunu söylemiştir (Tan, 04.11.1937, s. 8). Ancak konferansta iki tarafın düşmanlığının sona erdirilmesi gerekliliği dışında hiçbir yaptırım kararının çıkmaması, Çin'in başkenti Nanking ile Japonya arasındaki bütün engelleri kaldırmıştır.

Çalışmamızda, Türkiye ile Japonya arasında yakın ilişkilerin kurulduğu dönemden kısa bir süre sonra, tarihe "Nanking Katliamı" olarak geçen Çin'in başkenti Nanking'in işgalinin, Türk basını tarafından nasıl değerlendirildiği ve ülkeler arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği incelenmeye çalışılmıştır. Bunun için dönemin *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Ulus* ve *Tan* gazeteleri seçilmiştir. Böylece kamuoyunun Nanking'in işgali ile ilgili görüşleri takip edilebilmiştir.

II. ÇİN-JAPON SAVAŞI

Türk basını Nanking Katliamına giden sürecin önünü açan Çin-Japon savaşının başladığı 7 Temmuz 1937 tarihinden hemen sonra, Çin ve Japon birlikleri arasında çıkan çatışmayı *Çin ve Japon Askerleri Durup Dururken Muharebeye Başladılar* şeklinde aktarmıştır. (Tan, 9.07.1937, s. 3). *Ulus* Gazetesi ise *Çin ve Japon kıt'aları arasında çarpışma oldu* diyerek durumun giderek gerginleştiğini ve tarafların takviye kuvvetlerle çarpışmalara devam ettikleri bilgisini vermiştir (Ulus, 09.07.1937, s. 1, 4). Çin ve Japon birlikleri arasında meydana gelen bu çatışmalar Türk basını tarafından yakından takip edilmiş ve manşetlerde kendine yer bulmuştur. Aynı zamanda dönemin Japonya büyükelçisi Hüsrev Gerede'nin Hariciye Vekâletine yazmış olduğu telgrafta Pekin

¹ "Brüksel Konferansı" adıyla da bilinmektedir.

² Örneğin; *Ulus* Gazetesi, 04.12.1937 tarihinde *Dokuz devlet konferansı dün ilk toplantısını yaptı* başlığıyla haberi verirken Tan, aynı gün *Uzak Şark Davası- Dokuzlar Konferansı Brükselde Toplandı* başlığıyla konferansın gündemini kamuoyuna duyurmuştur.

civarında yaşanan hadiselerin Mançurya'nın işgalinden önce gerçekleşen olaylara benzediği ve bu sebepten önemli sayılabileceği bildirilmiştir (DBTDA, Yer: 515/7487-38961-3). Gerede, birkaç gün sonra yazdığı diğer bir telgrafta Japonya'nın savaş tehlikesine karşı hazırlıklar yapmaya başladığını ve istekleri Çin hükümeti tarafından kabul görmezse askeri harekât başlatacağını belirtmiştir (DBTDA, Yer: 515/7487-38961-2). Ancak bu istekler Nanking hükümeti tarafından reddedilmiştir. Hiç beklemediği bir sonuçla karşılaşan Japonya'ya meselenin barış yoluyla çözülmesini tavsiye eden Almanya'nın yanı sıra Japon Deniz Kuvvetleri de Çin ile girilecek büyük bir savaş istememiştir (DBTDA, Yer: 515/7487-38961-1).

Uzakdoğu'da yaşanan bu olayların nereye varacağı konusunda çıkan yazılardan birinde Muharrem Fevzi Togay, Japonya'nın Kuzey Çin'de yerini sağlamlaştırdıktan sonra daha ileri gitmeyeceğini, çünkü asıl gayesinin Sovyet Rusya olduğunu yazmış ve Avrupa'nın da bu görüşte olduğunu eklemiştir (Togay, 1937, s. 2).

Çin ile Japonya arasında başlayan küçük çatışmalar giderek geniş bir alana yayılmış ve 9 Ağustos 1937 tarihinde Japon deniz kuvvetlerine mensup iki Japon askeri, Çinlilerce öldürülmüştür. Böylece, yaklaşık 3 ay süren ve tarihe "İkinci Şanghay Vakası" olarak geçen bölgesel savaş başlamıştır (Sinan, 2009, s. 160). Akşam Gazetesi, Reuters ajansından aktardığı haberi *Şanghay'da iki taraf arasında topçu muharebesi başladı* diyerek duyurmuştur (Akşam, 14.08.1937, s. 1, 4). Büyük kayıpların verildiği Şanghay'daki savaşta Çin orduları direnememiş ve şehir Kasım ayının ortalarında Japonların eline geçmiştir. *Şanghay Japonlarda! - Binlerce Çin Askeri Silah Bıraktılar* manşetiyle şehrin düştüğünü bildiren Türk basını, Çinlilere göre asıl muharebenin bundan sonra başlayacağını yazmıştır (Tan, 12.11.1937, s. 1, 9). Şanghay'daki şiddetli çatışmaların ne boyutta olduğunu kamuoyuna göstermek isteyen *Cumhuriyet* Gazetesi ise *Şanghay tahliye ediliyor!* Başlığı altında, "Şanghay'dan manzaralar" alt başlığı ile şunları yazmıştır: "Çinlilere ait birçok cesetler, yolları, caddeleri doldurmaktadır. Şanghay, ardi arkası kesilmeyen bir hicret manzarası arz etmektedir. Her bir tarafta terkedilmiş top ve cephanes sandıkları görülüyor" (Cumhuriyet, 15.11.1937, s. 1, 3). Şanghay'da gerçekleşen savaşta Çin'in bugüne kadar oluşturduğu bütün modern tümenler erimiş ve Japonlar artık hiçbir mukavemetle karşılaşmadan Nanking'e doğru ilerlemeye başlamıştır. Muharrem Fevzi Togay, 16 Kasım 1937 tarihinde kaleme aldığı makalede, eğer Nanking de düşerse, Çin hükümetinin elindeki askeri, iktisadi ve siyasi bütün merkezleri kaybetmiş olacağını yazmıştır (Togay, 1937, s. 2).

Aynı gün Yunus Nadi başmakalesinde, Çin'de çıkarları bulunan Avrupa devletleri ile Amerika'nın, Uzakdoğu'daki meseleye fiilen müdahale ederek kuvvet yollamaya kalkması halinde yeni bir dünya savaşının başlayacağı öngörüsünde bulunmuştur. Ayrıca Uzakdoğu'da yaşanan olaylar bazıları tarafından yeni bir dünya savaşının hazırlığı olarak görülüyorsa, bu savaşın en dehşetli ilk safhasının Avrupa'da gerçekleşeceğini ve Amerika'nın da payına düşeni alacağını belirten Nadi böyle bir savaşta Komünizm karşıtı üçlü ittifak olarak Almanya, İtalya ve Japonya'nın bir tarafta, İngiltere, Fransa, Rusya ve Kuzey Amerika'nın ise diğer tarafta olacağı görüşündedir (Nadi, 1937, s.1, 6).

Bu arada Çin orduları Nanking'e doğru çekilirken, Japonların ilerleyişini durdurmak amacıyla Yangtze nehri üzerine yapılan ilk baraj, Japon kıtaları tarafından yıkılmış ve nehrin sağ kanadındaki bütün kaleler işgal edilmiştir (Cumhuriyet, 01.12.1937, s. 1, 3; Akşam, 01.12.1937, s. 2; Ulus, 01.12.1937, s. 3).

NANKİNG'İN İŞGALİNE GİDEN SÜREÇ

1 Aralık 1937 tarihinde Türk basını, Japon kaynaklarından aktardığı haberde, Nanking şehrinin askeri bir karargâh halini aldığını, her tarafta barikatlar yapıp siperler kazıldığını duyurmuş ve Çin Milli Hükümetinin başkomutanı Mareşal Chiang Kai-Shek'in şehrin müdafaası için alınan bu tedbirlerden oldukça memnun kaldığını belirtmiştir (Tan, 01.12.1937, s. 3). Nanking, yaklaşan Japon taarruzuna karşı hazırlanırken şehirdeki değerli sanat eserleri de kentin dışına taşınmaya başlanmıştır (Tan, 01.12.1937, s. 3). Japon ileri harekâtının yavaşlatılabilmesi için Çin orduları da çekildikleri yerlerdeki bütün köprüleri yıkmış, büyük yollara da patlayıcılar yerleştirmişlerdir.

Giderek Çin içlerine doğru yayılan ve ele geçirdikleri yerlerdeki tüm ticari imtiyazları üzerine alan Japonya, Amerika ve Avrupa tarafından da endişeyle takip edilmiştir. Japonya'nın, Çin gümrüklerinin idaresi ve tarifeleri üzerinde yapacağı değişiklikler Çin piyasasının Amerika, Fransa ve İngiltere'ye kapanması anlamına geldiğinden, bu devletler Japonya'ya eğer böyle bir değişiklik olacaksa önceden kendileriyle istişare edilmesi gerekliliğini bildiren bir müracaatta bulunmuşlardır. Togay, konuyla ilgili makalesinde, Japonya'nın bu müracaata vereceği cevabın ise "Hak, galibindir" olacağını yazmıştır (Togay, 1937, s. 2).

Aynı gün Japonya aleyhinde endişelerini dile getiren İngiliz General Hamilton verdiği bir beyanatta, Avrupa milletlerinin askeri müzakerelere girişmeleri gerekliliğini vurgulayarak müdahale edilmezse Japonya'nın kendine hedef olarak çezeceği yolun Hankov, Hong Kong, Singapur ve Hindistan olduğunu söylemiştir (Tan, 02.12.1937, s. 3).

3 Aralık 1937 tarihinde Türk basınında çıkan haberde *Ordu, bugün Şanghay'da zafer geçidi yapacak* manşeti ile Japon ordularının yapacağı gövde gösterisi hakkında ayrıntılara yer verilmiştir (Cumhuriyet, 03.12.1937, s. 1, 3). *Ulus* Gazetesi ise Japonların Nanking'e oldukça yaklaştıkları haberini kamuoyuyla paylaştıktan sonra Amerikan ve İngiliz komutanları tarafından Japon komutanlığına gönderilen resmi yazıdan bahsetmiştir. Gönderilen tezkerede Japon kıtalarının uluslararası imtiyazlı bölgede yapacağı bu geçit sırasında oluşabilecek her türlü hadiseden Amerikan ve İngiliz tarafının mesuliyet kabul etmedikleri bildirilmiştir (Ulus, 03.12.1937, s. 3).

Ertesi gün Amerikan ve İngiliz komutanlar tarafından öngörülen hadise gerçekleşmiş ve Japon ordularının resmigeçit törenine bir Çinli tarafından bombalı saldırı düzenlenmiştir. Yaşanan olayı *Cumhuriyet Gazetesi*, *Zafer resmigeçidinde hadise! – Bir Çinli, Japonların üzerine bomba attı* (Cumhuriyet, 04.12.1937, s. 1, 3) başlığıyla verirken, *Tan*, *Japon Geçit Resmi Bomba ile Karşılandı* başlığıyla haberi kamuoyuna duyurmuştur (Tan, 04.12.1937, s. 3). Saldırı sonucu ağır kayıplar olmamasına karşın saldırının gerçekleştiği bölgede Japonlar, mitralyözleri kurarak devriyeler gezdirmeye

başlamış ve insanların binalardan çıkışına izin vermemişlerdir. Aynı zamanda aldıkları duyuruları kamuoyuyla paylaşan Türk basını, Japonların düzenlediği resmigeçidin amacının Çinlilere Japon ordusunun gücünü göstermekle beraber diğer yandan da artık Uzakdoğu'da Amerikan ve İngiliz nüfuzunun kalmadığını anlatmak olduğunu yazmıştır (Ulus, 04.12.1937, s. 3).

Ahmet Şükrü Esmer, 4 Aralık 1937 tarihinde yazmış olduğu makalede Japonya'nın Çin üzerine gerçekleştirdiği işgal hareketini yakında Sovyet Rusya ile yapacağı savaşa hazırlık olarak değerlendirmiş ve Japonya'nın böyle bir harpten önce Çin'i kendisine karşı etkisiz hale getirerek çıkacak savaşta tarafsız kalmasını sağlayacağını söylemiştir. Esmer, Japonya'ya engel olunmadığı takdirde Uzakdoğu'da çıkarları olan Avrupa devletleri ve Amerika'dan sonra bütün Uzakdoğu ve Ortadoğu'yu hedef alacağını yazmıştır (Esmer, 1937, s. 3).

Bu arada Japon kuvvetleri hız kesmeden Nanking'e doğru ilerlemeye devam ederken bir yandan da Japonya'dan kalkan uçaklar, Nanking merkezdeki meydanları ve askeri kurumların binalarını bombalamıştır. Japonların Nanking'e olan yürüyüşü Türk kamuoyuna *Japonlar Nankinin kapılarına vasıl oldular-Bir kol şehre 35 kilometre kadar yaklaştı* başlığıyla duyurulmuştur (Akşam, 06.12.1937, s. 2). Haberin devamında Reuters ajansından alınan bilgilere yer verilmiş ve Nanking'de Alman Büyükelçisi Osker P. Trautmann ile Mareşal Chiang Kai-Shek arasında yapılan toplantıda Chiang Kai-Shek'in, Japonlar silahlı mücadeleye devam ettikleri sürece barışın görüşülmesi mümkün değildir dediği belirtilmiştir (Akşam, 06.12.1937, s. 2). Ancak bu geç kalınmış istek Japonya tarafında bir karşılık bulamamıştır. Ertesi gün Japon kuvvetleri Nanking'in kapısına dayanmış ve şehir topçular tarafından bombalanmaya başlanmıştır. Nanking üzerinde yaşanan olaylar, *Nankin düşüyor- Japon topçuları şehri üç mil mesafeden bombardıman ediyorlar* (Ulus, 07.12.1937, s. 1, 7) haberiyle Türk basınında ilk sayfada yerini alırken başka bir haberde *Nankinin bugün yarın düşmesi bekleniyor-Japon kuvvetleri şehre üç mil mesafeye kadar yaklaştılar* başlığı ile kamuoyu bilgilendirilmiştir (Akşam, 07.12.1937, s. 2).

7 Aralık 1937 tarihinde *Cumhuriyet* Gazetesine yazan Fransız *Vu et Lu* dergisi Şanghay muhabiri Jean Perrigarlt, Nanking düşerse bunun Çinlileri sarsmayacağını çünkü Çinlilerin 27 farklı hükümet merkezinin yani her eyaletin kendine mahsus bir merkezi bulunduğunu yazmıştır. Bu eyaletlerde yaşayan insanların birbiri ile olan bağlarını da Avrupa'dan örnek vererek, bir Londralı ile Madridli veya bir Romanyalı ile Brükselli kadar uzak oldukları değerlendirmesinde bulunmuştur (Perrigarlt, 1937, s. 3).

NANKİNG KATLİAMI ve TÜRK BASINI

8 Aralık 1937 tarihinde Türk basını, Japon ordusunun umumi taarruza geçtiğini kamuoyuna duyurmuştur. Bu tarihte, Nanking üzerinde o güne dek görülmuş en şiddetli hava saldırısı gerçekleştirilmiştir.100'den fazla Japon uçağı şehrin üzerine sayısız bomba atmış ve birçok bina kullanılamaz duruma gelmiştir. Hedef gözetmeden yapılan bu saldırıda ölenlerin sayısının binden fazla olduğu bildirilmiştir (Tan, 08.12.1937, s. 1, 3). Aynı gün basında, *Nankin varuşlarında harb oluyor! - Yangınlar, yağmurlar ve büyük bir panik başladı* haberi ile Nanking'deki genel durum aktarılmış ve

haberinde altında Mareşal Chiang Kai-Shek'in bir uçakla şehri terk ettiği, Japon uçakları tarafından uzun süre takip edilmesine rağmen yakalanamadığına yer verilmiştir (Ulus, 08.12.1937, s. 1, 3). Mareşal Chiang Kai-Shek'in şehirden ayrılmasıyla beraber Çin ordularının bir kısmı Nanking'i terk etmeye başlamış, kalanlar ise şehrin kritik bölgelerini ateşe vererek direnmeye devam etmişlerdir. Nanking'de önlerinde yaşanan çarpışmalar savaşın başından beri yapılan muharebelerin en kanlı safhası haline gelmiştir (Ulus, 09.12.1937, s. 8).

Falih Rifki Atay 9 Aralık 1937 tarihli makalesinde, Japon başbakanı F.Konoe'nin mecliste yaptığı konuşmasına yer vererek, "Eğer bir Çinli general kendi memleketinde, Franko'nun İspanya'daki nüfuzunun onda biri kadar, vaziyete hakim olabilse, onunla hemen anlaşırım" dediğini aktarmış ve anlaşmanın şartının ise Çin'in Japonya ile iş birliği içinde olması gerekliliğini belirtmiştir. Atay'a göre bu, Çin'in Japon aleyhtarlığını bırakıp beyazlara karşı Japonlarla ittifak yapması ve Japonya'nın Asya politikasında Japon nüfuzuna boyun eğmesi anlamına gelmektedir (Atay, 1937, s. 1). Ömer Rıza Doğrul ise Çin'in yabancı istilasına asla boyun eğmeyeceğini ve Nanking düşse dahi bu direnişin uzun süre devam edeceğini yazmıştır. Doğrul ayrıca, Çin'in savunma kaynaklarının sonsuz sayılacak derecede bol olduğunu ve bunun savaşın devamında Japonya'yı iktisadi açıdan sarsacağını belirtmiştir (Doğrul, 1937, s. 3).

10 Aralık 1937 tarihine gelindiğinde Japonlar Nanking kapılarından içlere doğru girmeye başlamışlar ve şehri tamamen ele geçirebilmek için harekete geçmişlerdir. Şehrin dışında kalan mahalleler Japon uçakları tarafından bombalanmıştır. Ayrıca Japon orduları başkomutanı General Matzui imzalı, Çinlilerin öglene kadar teslim olmalarını istedikleri ultimatoma, Japon savaş uçakları tarafından Nanking üzerine bırakılmıştır (Cumhuriyet, 10.12.1937, s. 1). Şehirde yaşanan çatışmalar *Nankin şehri alevler ve dumanlar içindedir muharebeler şiddetle devam ediyor* başlığıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır (Akşam, 10.12.1937, s. 2). *Ulus* Gazetesi ise Nanking'de yaşanan vahşeti *Şehir Yanıyor- Çinliler sokak harbi için hazırlık yapıyor* başlığının altında aynen şöyle vermiştir: "İçeride bulunan halk perişan bir haldedir. Şehir bir mahşer manzarası arz etmektedir. Anasının ölümünü gören çocuklar, çocuklarını arayan babalar, sevgililerini kaybeden kızların ağlayışları ve haykırışları top sesleri ve yıkılan bina enkazı arasında kaybolmaktadır" (Ulus, 10.12.1937, s. 1, 8). Gerçekleşen bombardımanlar neticesinde Nanking'de alevler içinde kalan mahallelerde umutsuzluk içinde olan halk evlerinin merhametsizce tahrip edilmesini gözyaşları içinde seyretmiştir (Tan, 10.12.1937, s. 1).

Nankin düştü - Japonlar, çok şiddetli mukavemete rağmen şehre girdiler. Sur dışındaki mahalleler tahrib edildi, yakıldı başlığı 11 Aralık 1937 tarihinde manşetten verilmiştir. Haberin devamında önceki gün Japonlar tarafından şehrin teslimi için verilen ultimatoma, Çinli yetkililer tarafından cevap verilmemesi ile beraber, sokaklarda çatışmaların başladığı bildirilmiştir. Bu sırada Tokyo Ajansı kaynaklı habere göre Japonya, barışın görüşülebilmesi için Mareşal Chiang Kai-Shek'in istifa etmesini, aksi takdirde Chiang Kai-Shek'in hükümetinin tanınmayacağı ilanında bulunmuştur (Cumhuriyet, 11.12.1937, s. 1, 3). Ancak buna karşılık Reuters Ajansından alınan bir bilgiye göre Çinli bir grup tarafından yazılan bildiride direnişin devam edeceği şu cümlelerle ifade edilmektedir: "Şerefimizi muhafaza edeceğimize yemin ederiz.

Düşmanla teşrik-i mesai etmeyi ve mallarını almayı kabul etmiyoruz. Üç milyon Şanghaylı Çinliyi temsil ediyoruz. Düşman tarafından vücuda getirilecek teşkilatları tanımayacağımızı kat'i surette beyan ederiz. Merkezi hükümete sadık kalacağımıza ve Chiang Kai-Shek'e müzaheret edeceğimize yemin ediyoruz" (Tan, 11.12.1937, s. 9). Bu haberler doğrultusunda Türk basını Nanking düşse dahi Çin'in mücadeleye devam edeceği ve savaşın daha uzun yıllar süreceği tahmininde bulunmuştur.

Peyami Safa, Japonya'nın Çin'de yapmış olduğu kısımları değerlendirdiği makalesinde, bir Fransız gazetesinde okuduğu haberde Amerika'da Columbia Üniversitesi kız öğrencilerinden bir grubun, Japonların Çinliler üzerine yürümeye devam ettikçe ipek çorap ve ipek elbise giymeyeceğiz dediğini hatırlatmıştır. Okuduğu haber üzerine Safa, Amerika'nın Uzakdoğu politikası üzerine eleştirilerini sıralamıştır. Safa bu Amerikanca tavrın Nanking önünde boğazlanan Çinlilere hiçbir fayda sağlamayacağını, protestoya katılan kızların üzerinden eksilen parıltının Çin'de ölen insanların değil, farelerin bile birini Japon belasından kurtaramayacağını söylemiştir. Bunun sebebini, Columbia Üniversitesindeki bir grup kızın bu kararı alırken Amerikan gazetelerinin Japonya ile bir hadise çıkamaması için Çin'deki bütün Amerikan askerlerinin geri çekilmesi yönünde yapmış olduğu haberlere yani bu tutarsız duruma dayandırmıştır. Safa makalesini şu çarpıcı değerlendirme ile sonlandırmıştır:

"Aynı memleket içindeki bu tezat, kadınla erkek arasındaki farktan, merhametle kuvvet arasındaki farktan ve Japonların elindeki çelik toplarla Amerikan kızların ayağındaki ipek çoraplar arasındaki farktan doğuyor. Hayır! Çinlileri kurtarmak için yün çorap giymek kâfi değildir. Amerikalılar, Çin'deki askerlerini geri çekmeyi düşünecekleri yerde, ayaklarına yün çorap yerine çizmeyi çekip yürüselerdi, merhametle kuvvetin birleşmesinden doğan en güzel şeye, yani adalete kavuşurlardı. Merhametsiz kuvvet bir zulümse kuvvetsiz merhamet de aczden başka bir şey değildir. Çünkü adaletin anası merhamet, babası kuvvettir" (Safa, 1937, s. 3).

Bu sırada Nanking'de sokak aralarında birkaç gün süren muharebeleri Türk basını gün gün takip etmiş ve çatışmalarla ilgili rutin haberlere yer vermiştir (Akşam, 12.12.1937, s. 2; Tan, 12.12.1937, s. 1; Ulus, 12.12.1937, s. 1; Cumhuriyet, 12.12.1937, s. 1; Ulus, 13.12.1937, s. 1, 8). Yaşanan kanlı çatışmalar sonucunda Chiang Kai-Shek, Çin ordularının geri çekilmesi emrini vermiş ve 13 Aralık 1937 tarihinde Nanking tamamen Japonların eline geçmiştir. *Akşam* Gazetesi bu haberi *Japonlar nihayet Nankini zaptettiler* başlığıyla duyurmuştur (Akşam, 14.12.1937, s. 1). *Ulus* Gazetesi ise *Nankin Japonların elinde* haberi ile Türk kamuoyunu durumdan haberdar etmiştir (Ulus, 14.12.1937, s. 1). Ancak aynı gün Türk basınına heyecanlandıran ve meşgul eden önemli bir olay daha gerçekleşmiştir. Japon uçakları Nanking ile Wuhu şehirleri arasında bulunan bir Amerikan zırhlısını ve İngiliz gambotlarını bombalamıştır (Ulus, 14.12.1937, s. 1). Bu durum Türk basınında, fiilen Çin ile Japonya arasında devam eden savaşın uluslararası bir hal aldığı izlenimini yaratmıştır. Yaşanan olayın ardından Japon yetkililer bir açıklama yaparak, vurulan hedeflerin Çin kuvvetleri olduğunun sanıldığını iddia etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt ise bir telgrafla maddi zararların karşılıp özür dilenmesi gerektiğini Japonya'ya bildirmiştir. Devam eden günlerde Türk basını, yaşanan bombalama olayının nasıl çözümleneceği ve

Japonya'nın Pekin'de kurduğu geçici hükümet üzerine yoğunlaşırken Nanking ile ilgili haberler sayfalarda daha az yer almıştır.

16 Aralık 1937 tarihinde *Nankin müdafaasında 70.000 Çinli öldü* haberini paylaşan *Ulus Gazetesi*, Domei ajansından aldığı bilgiye göre Nanking'de 70.000 Çin askerinin öldüğünü bildirmiştir (Ulus, 16.12.1937, s. 6). Sonraki gün ise *Çinliler 300.000 ölü ve yaralı verdiler* manşetinin altında Mareşal Chiang Kai-Shek'in bir konuşmasına yer verilmiştir. Mareşal konuşmasında teslim olmayacaklarını, bugüne kadar bütün cephele toplam 300.000'i aşkın ölü ve yaralı verdiklerini ancak hayatta olduğu sürece mücadeleye devam edeceğini bildirmiştir (Ulus, 17.12.1937, s. 1). Şanghai'da bulunan Japon karargâhından yapılan resmi bir açıklamaya göre ise Nanking'de Çin ordusu 90.000 kayıp vermiştir (Cumhuriyet, 19.12.1937, s. 8). Aynı günlerde Amerika'da çıkan *Chicago Daily News* gazetesi *Nanking Massacre Story* manşeti altında verdiği haberde çoğu masum olan binlerce insanın canına malolan kıyım yapıldığını ve bunun bir ordu terörü olduğunu paylaşmıştır (Shudo, 2005, s. 287).

Nanking'in düşüşü ile beraber Prens Asaka, General Matsui ve Amiral Hasegawa düzenlenen bir törenle şehre girmiş ve kentin ele geçirilişi eski Çin Genel Karargahında resmen kutlanmıştır (Cumhuriyet, 18.12.1937, s. 7). Ancak Nanking'in içerisinde asayiş hala tam olarak sağlanamamıştır. Japon ordusundan alınan bilgiye göre şehirde hala 20.000 Çin askerinin bulunduğu ve bu başıbozukların faaliyet gösterdikleri söylenmiştir (Cumhuriyet, 20.12.1937, s. 7). Bu haberin duyulmasından hemen sonra Nanking'de bulunan 20.000 askerin bir yarma hareketi ile Japonların muhasara hattını aştıkları ajanslara düşmüştür (Tan, 22.12.1937, s. 8). Bu manevra Çin ordusunun savaşın başından beri uyguladığı en başarılı hareket olarak kabul edilmiştir.

Çinli lider Chiang Kai-Shek Japonya'ya karşı mücadelenin devam edeceği yönünde açıklamalar yapsa da sahada durum Çinliler adına vahim bir hal almaya devam etmiştir. Yabancı gözlemciler, Japon kıtalarının Nanking'i baştanbaşa yağmalarlarken aynı zamanda halka tecavüz ettiklerini bildirmiştir (Tan, 25.12.1937, s. 10). Birkaç gün sonra Türk basınında Nanking'de Çin'in vermiş olduğu zayıfla ilgili haberler yer almış ve Çin'in Nankin'de 73.874 askerinin öldüğü belirtilmiştir (Tan, 29.12.1937, s. 1; Akşam, 29.12.1937, s. 2; Cumhuriyet, 29.12.1937, s. 7; Ulus, 29.12.1937, s. 4). Ancak sivil ölümleriyle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Batılı kaynaklar Nanking'in işgali sırasında yaşanan sivil ölümleri ile ilgili çeşitli rakamlar vermektedir. Kenneth G. Henshall, Nanking'de toplam 340.000 insanın hayatını kaybettiğini ve bunların birçoğunun masum siviller olduğunu dile getirmiştir (Henshall, 2004, s. 120). Miner Searle Bates'in Harolt Timperley'e yazdığı raporda, Nanking sınırları içerisinde 40.000 sivilin öldürüldüğü belirtilmiştir (Shudo, 2005, s. 239). Amerikan gazeteci Agnes Smedley ise *Battle Hymn of China* adlı kitabında bu rakamın 200.000 olduğunu söylemiştir (Shudo, 2005, s. 241).

Nanking'in işgalinin ardından Japonya, Çin hükümetine barış şartlarını bildirmiştir (Akşam, 01.01.1938, s. 2). Çin'in komünizm karşıtı pakta katılması, Japon garnizonlarının sürekli olarak Çin'de bulundurulması, Çin tarafından Japonya'ya harp

tazminatı verilmesi gibi ağır şartların yer aldığı bu barış teklifi ertesi gün Çin hükümeti tarafından reddedilmiştir (Ulus, 02.01.1938, s. 2).

6 Ocak 1938 tarihinde aralarında Albert Einstein, Bertrand Russell ve John Dewey'in de bulunduğu çeşitli disiplinlerden dünyanın önde gelen isimleri Japonya'ya boykot için bir beyanname imzalamışlardır. Beyannamede, bütün ülkelere barış ve demokrasi adına Japonya Çin'den bütün kuvvetlerini çekmedikçe Japon mallarını boykot etmeleri tavsiye edilmiştir (Tan, 06.01.1937, s. 3). Dünya gazetelerinden yazılara da yer veren Türk basınında, *Çinliler istilaya uğrayan şehirleri nasıl boşaltıyor?* Başlığı altında, *Frankfurter Zeitung* gazetesi muhabiri Lily Abegg'in Nanking'in son günlerine dair izlenimleri ile ilgili bir makalesine yer verilmiştir. Abegg, Hükümet memurları ile yabancıların Hankou'ya taşındığını ve Nanking'de kalan yabancı sayısının 50'yi geçmediğini yazmıştır. Son hafta içinde Nanking'den 200.000 insanın göç ettiğini ve son üç günün çok korkunç geçtiğini söyleyen Abegg, şehrin üstünde uçan Japon uçaklarıyla halk arasında başlayan telaşı anlatarak, Nanking'den ayrıldığında şehrin bir ordu karargâhını andırdığı söylemiştir (Ulus, 06.01.1938, s. 6).

Aynı gün Japon ordusunun işgal ettiği şehirlerdeki bütün haber kanallarına sansür uygulamaya başladığı haberini Türk basını okuyucularıyla paylaşmıştır (Cumhuriyet, 06.01.1938 s. 7). Önemli telgraf büroları, gazete ve radyo binalarına memurlar yerleştirilerek şehirden çıkacak haberlerin Japonya'nın kontrolünde olması istenmiştir.

Nanking ile ilgili haberlerin giderek azaldığı bu günlerde Türk basınında çıkan köşe yazıları Uzakdoğu'da yaşanan olayların dünya siyasetine olan etkisi ve bu bağlamda yapılan konuşmaların tenkidi üzerinde yoğunlaşmıştır. İngiltere'de bulunan Yakın ve Ortadoğu cemiyetinin bir toplantısında Yüzbaşı Tracy Philips'in konuşmasının bir bölümünde Türk inkılabının Japonya'dan esinlendiği imasında bulunması üzerine Peyami Safa, *Türk inkılabı ve Japonya* adlı makalesinde bu konuyu tartışmıştır. Safa, Asya'da Japonya'dan sonra batılılaşan ilk memleketin Türkiye olduğunu ve İnkılabımızın menşeiğini bilmeyen Avrupalılardan bunu Japonya'nın etkisiyle gerçekleştiğine inananlar olabileceğini belirtmiştir. Yazısının devamında Türk inkılabının hiçbir zaman Japonya'yı kendisine model almadığını, tarih ve hayat zaruretlerinden doğduğunu söylemiş ve Japonya ile Türkiye arasındaki farkları sıralamıştır (Safa, 1938, s. 3).

Ömer Rıza Doğrul da yazmış olduğu makalede, Japon İçişleri Bakan'ının "*Beyazların sarı ırkların boynundaki boynudurukları ortadan kalkmalıdır*" söylemi üzerine sarı ırkın beyazlara olan nefretinin sebeplerini tartışmış ve Japonların kendilerini Tanrı tarafından dünyaya egemen olmak için gönderilmiş ilahi bir millet olarak gördüklerini yazmıştır (Doğrul, 1938, s. 3).

Türk basınında Nanking ile ilgili ara ara çıkan haberlerden sonuncusunda *Akşam* Gazetesi, *Japonlar Amerikan mallarını yağma ediyorlar* başlığı altında, Nanking'deki Japon askerlerinin Amerikan ikametgâhlarına girerek sistematik bir şekilde Amerikan mallarını yağmaladıklarını Türk kamuoyuna duyurmuştur (Akşam, 16.01.1938, s. 4).

Ocak ayının ortalarından itibaren ise artık Türk basını, Çin- Japonya savaşının genel durumu ve güncel meselelere ilk sayfalarında yer vermeye başlamıştır. Bu tarihten sonra Nanking'de yaşanan olaylarla ilgili hiçbir bilgi göze çarpmamaktadır.

SONUÇ

Dünya, 1939 yılında patlak verecek küresel savaşın arifesinde Uzakdoğu'da emperyalist bir gücün sahneye çıkışına tanıklık etmiş, Japonya'nın Çin üzerinde uygulamış olduğu acımasız politikayı sadece seyretmekle yetinmiştir. Çin'deki çıkarlarını korumaya çalışan Batılı devletler ise, Japonya'ya karşı caydırıcı bir önlem alamamış hatta Japonya'nın kendilerine karşı sergilemiş olduğu saldırgan tavrı da sadece protesto ederek hazmetmiştir. Böylece hiçbir engelle karşılaşmayan Japonya, sarı ırkın beyaz ırka hükmedeceği günlere özlemle yayılmacı politikasının ilk basamağını gerçekleştirerek Çin içlerine ilerlemiş ve Çin'in başkenti Nanking'i ele geçirmiştir.

Bu süreçte Türk basını, Japonya'nın Çin'e girdiği Temmuz 1937 tarihinden başlayarak gün gün konu ile ilgili haberler yapmış ve değerlendirmelerde bulunmuştur. İncelediğimiz dönem içerisinde Çin- Japon savaşı ile ilgili haberler ya da Ahmet Emin Yalman'ın ifadesiyle "Japon Tecavüz Harbi" manşetlere taşınmış ve ilk sayfalarda kendine yer bulmuştur.

Türk basını, ilk günden itibaren Japonya'nın amacının Çin'i almak değil, bunun daha sonra Sovyet Rusya ile yapılacak savaşa ön hazırlık olduğu kanaatindedir. Buna göre Japonya, Çin'i kendisine bağlı hale getirip Sovyet Rusya ile gerçekleşecek savaşta üs olarak kullanacak ve aynı zamanda arkadan gelecek bir saldırı tehlikesini ortadan kaldırmış olacaktı. Nanking'in işgali sırasında ise Türk basını Avrupa'nın ve Amerika'nın bu işgale neden sessiz kaldığı konusunu tartışmış, Japon ordusunun Nanking'e girişini anbean aktarmıştır. Çin halkının yaşamış olduğu korku ve eziyet fotoğraflarla desteklenerek sayfalarda yerini almasına rağmen Nanking özelinde Japon askerlerinin yapmış olduğu tecavüz, işkence ve toplu sivil katliamlarına ilişkin haberler birkaç satır arası dışında Türk basınında kendine yer bulamamıştır.

Bunun bir sebebi, Japonya'nın işgal ettiği şehirlerde kurmuş olduğu sansür sistemi olabilir. Dünya'nın gözü Uzakdoğu'da iken Japon askerlerinin insanlık suçu sayılabilecek icraatları duyulsun istenmemiş ve engellenmeye çalışılmıştır. Türk basınında her ne kadar dönemin ileri gelen köşe yazarları tarafından bu istila hareketi eleştirilmiş olsa da açık bir kıyımın olduğu ve sivil insanların hedef alındığından bahsedilmemiştir.

Türk basını ve dünya kamuoyu dikkate alındığında, yakın zamanda pekiştirilmiş Türk-Japon dostluğunun zedelenmemesi ve olaylar sonuçlanana kadar daha dengeli bir politika izlenmesi ikinci bir sebep olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu esaslar göz önünde bulundurulduğunda Türk basını, uluslararası haber ajanslarından aldığı bilgilerle beraber Çin'in başkenti Nanking'de gerçekleşen savaş, işgal sürecinin başından sonuna kadar takip etmiş ve Uzakdoğu'da yaşanan bu çatışmanın yeni bir dünya savaşının önsözü olduğunu sayfalarında işlemiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Before the Second World War, the relations in the Far East started to become increasingly tense, and Japan mobilized with the idea of dominating the Far East. With the period that started with the Meiji Restoration, Japan, trying to resemble Western states to keep them away from their countries, implemented an imperialist policy on the countries of the region. Therefore, the occupation movements that started at the beginning of the 20th century had gradually become unavoidable. Trying to prove its power to Western states, Japan carried out an invasion movement against China in 1937, which would continue until the end of the Second World War. The most important of these and one the events which was engaging the public opinion was the invasion of Nanking, which was the capital of the period.

China's attempts of resisting the attacks were not adequate to stop Japan. As a last resort, the Chinese government asked for help from Western states, however it could not get the support it wanted from there and was left alone with Japan in the Far East. As a result of the inadequacy of the measures taken by the Western states against Japan, Japan followed a policy that became more and more rigid after every success in China. Thus, violence started and as Nanking fell, thousands of civilians were killed by torture and rape. Japan continued its progress by violating human rights and, in the meantime, violating the rules of international law, bombed American and British ships in the region but apologized immediately after this incident, saying that it was inadvertent. In the face of this unconvincing attitude, the possibility of a new world war has emerged in a possible intervention of the Americans and the British; this possibility has caused tension all over the world. This tense period just before the Second World War created a situation where the parties became more clarified before the approaching global war.

Just like the world public opinion, the Turkish press closely followed this invasion movement and discussed what consequences it would have on international relations by making evaluations on this issue. The issue of what will happen if Nanking falls has come to the fore quite a lot in the Turkish press. The occupation of the city was discussed day by day and the events that took place were presented to the public by the Turkish press through official declarations. On the other hand, the Turkish press shared the views of the world public opinion on the events in the Far East with the readers by including articles and interviews from world newspapers.

In this study, the process leading to the occupation of Nanking, the capital of China, and how the occupation of the city had been evaluated by the Turkish press were discussed. Civilian deaths and military operations were followed through the eyes of the Turkish press and the perspectives of the Turkish public opinion on the event were evaluated. The impact of this great war in the Far East on the world public opinion and the reflection of the tension in international relations on Turkish newspapers were followed.

KAYNAKÇA**A-Arşivler**

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.
Diplomatik Arşiv Kataloğu.

B-Süreli Yayınlar

Akşam Gazetesi (1937-1938).
Cumhuriyet Gazetesi (1937-1938).
Tan Gazetesi (1937-1938).
Ulus Gazetesi (1937-1938).

C-Kitaplar ve Makaleler

Armaoğlu, F. (2017). *20. yüzyıl siyasi tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
Atay, F. R. (1937). Nankin kapılarında. *Ulus*
Birbudak, T. S. (2018). The Sino-Japanese war Of 1894-1895 and the Ottoman Empire. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37(63), 199-218.
Doğrul, Ö. R. (1937). Japonlar nihayet Nankin kapılarında. *Tan*
Doğrul, Ö. R. (1938). Sarıların beyazlardan nefreti. *Cumhuriyet*
Esmer, A. Ş. (1937). Uzak şarkta Japonya, *Ulus*
Gürün, K. (1997). *Savaşan dünya ve Türkiye*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
Henshall, K. G. (2004). *A history of Japan: from stone age to super power*. Londra: Palgrave McMillan Press.
Kadioğlu, A. M. (2020). *Meiji dönemi Japon ve Osmanlı askeri modernleşmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
Nadi, Y. (1937). Uzakşark meselesi nerede ve nasıl hallolunur?. *Cumhuriyet*
Perrigarlt, M. J. (1937). Japonya ve Çin, *Cumhuriyet*
Safa, P. (1937). Merhamet+kuvvet = adalet, *Cumhuriyet*
Safa, P. (1938). Türk inkılabı ve Japonya, *Cumhuriyet*
Shudo, H. (2005). "The Nanking Massacre: fact versus fiction." a historian's quest for the truth (S. Shuppan, Çev.). Inc., Tokyo.
Togay, M. F. (1937). Çin-Japon ihtilafı, *Cumhuriyet*
Togay, M. F. (1937). Galibin hakkı, *Cumhuriyet*
Togay, M. F. (1937). Shangay muharebesinin ehemmiyeti, *Cumhuriyet*
Uçarol, R. (1995). *Siyasi tarih (1894-1994)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

D-Tezler

Polat, Y. C. (2011). *21. yüzyılda Çin halk cumhuriyeti Japonya ilişkileri ve milliyetçilik* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
Sinan, L. (2009). *Cumhuriyet gazetesine göre II. dünya savaşı öncesi Türk basınında Japonya (1933-1939)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

EKLER

Ek 1: 9 Aralık 1937, Ulus Gazetesi

Perşembe
9
İLKOKULUN
1937
10 saat gel.
12.00
8 KURUŞ

Ulus Gazetesi
Çankırı Cad. No: 10
TELEFON
Samsunlu 1000
Tatlılıklar 1000
Dura
Telgraf: Ulu - Ankara

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Bugün 7. incede
Sanat
Yarı
Ekonomi sayfası

Nankin baştanbaşa harabe halinde!

Çinliler hem şehri müdafaa ediyorlar, hem yakıyorlar!

Nankin kapılarında çok kanlı bir harb oluyor!

Nankin teslim olmuyor!

Japon çemberine rağmen

Nankin kapılarında çok kanlı bir harb oluyor!

Nankin teslim olmuyor!

Fatih Rıfat AFAY

Nankin Japon orduları tarafından yağmalanmış harabe halindeki başkent'in her gün birer daha Japon silahları altına girildiği haberler basılmaya başlandı. Tokyo'da tahvil günü her üç gün bir kez Nankin'in harabe haline geldiği haberler yayılmaya başlandı. Japon orduları Nankin'i yağmaladıkça şehirdeki Japon askerleri de şehirdeki tahvil gününü her üç gün bir kez Nankin'in harabe haline geldiği haberler yayılmaya başlandı. Japon orduları Nankin'i yağmaladıkça şehirdeki Japon askerleri de şehirdeki tahvil gününü her üç gün bir kez Nankin'in harabe haline geldiği haberler yayılmaya başlandı.

Başbakanımız dün Üniversiteyi ziyaret etti

B. Celâl Bayar dedi ki:

Memleketi bu gençlere teslim edeceğiz ve kendilerine teslim edilecek olan; ağır olduğu kadar gereffi vazifenin altından muvaffakiyetle kalkabileceklerine emniyetimiz vardır

B. Celâl Bayar bugün geliyor

İstanbul, 8 (Ticariyat) — Başbakan B. Celâl Bayar bugün öğle saat 12.30 da Üniversiteyi ziyaret ve fakülte ve tahvil müfettişleri, müfettişler, Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti.

Yugoslav başvekilli B. Stoyadinoviç Gece Romadan hareket etti

Berlin, 8 (Haber) — Zet gündemleri Romada bulunan Yugoslavya başvekilli B. Stoyadinoviç, dün akşam Romadan hareket etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti.

Antakya'da mevkuf türklere işkence

Antakya 8 (Haber) — Beyaz'ın millî meşûru şiddetli bir şekilde mevkuf olan Mustafa Dürrü ve İbrahim zede İbrahim başbakanın gayretleri ile İskenderiye mevkuf olduklarıdır.

Fransız dışişleri bakanı B. Delbos Bükreşte

Fransız bakanı Romanyada candan gösterilerle karşılandı

Bükreşte, 8 (Haber) — Fransız dışişleri bakanı B. Delbos Romanyada candan gösterilerle karşılandı. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti.

Filistinde bombalar

Londra, 8 (Haber) — Filistin'de bombalar patladı. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti.

B. Şükrü Kaya dün geldi

İstanbul, 8 (Haber) — B. Şükrü Kaya dün geldi. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti. Başbakan saat 13 e kadar fakülteyi ziyaret etti.

www.selcukturkiyat.com.tr

www.selcukturkiyat.com.tr

Ek 2: 11 Aralık 1937, Cumhuriyet Gazetesi

İÇ SAHİFELERDE

2 Sayıda: Şişli'de İstisnaî Mücadele
3 Sayıda: M. Kemal'in 100. Doğum Yılı
4 Sayıda: Halkın İhtiyaçları İçin
5 Sayıda: Orhan Kemal'in 100. Doğum Yılı
6 Sayıda: İstanbul'un İhtiyaçları İçin

Cumhuriyet

İSTANBUL - CAGALOĞLU
Cuma, 11 Aralık 1937
Yıllık abone ücreti: 1000000
Ticari Sicil No: 27000
Mühür No: 27000

Hayat
Ansiklopedisi
Her eve lazım olan çok faydalı bir eserdir.

Nankin düştü

Japonlar, çok şiddetli mukavemete rağmen şehre girdiler. Sur dışındaki mahalleler tahrib edildi, yakıldı

Şoyadinoviç'in Romanya seyahati neticeleri

Japon kabinesi, General Şan-Kay-Şek hükümetini tanınamamaya karar verdi

Sulh müzakereleri için Çin Mareşalinin istifa etmesi lazım geldiği ileri sürülüyor. Tokyoda büyük şenlikler yapılıyor

Fransa, Romanyaya silâh ve sermaye temin edecek

Dünya büyük resmi kabule davet edilmeyen M. Titulesco, Fransaya şikâyetinde bulundu

Delbos'a suikast!

Fransız polisi, bir çeteyi meydana çıkardı

Alman Gençlik Teşkilâtı Reisi İstanbul'a geldi

Von Schirach Yeşilköyde karşılandı, şerefine ziyafetler verildi

Milletler Cemiyeti sarsıntı geçiriyor

İtalyayı bir kısım devletlerin daha takib ederek Cemiyetten çekilecekleri söylenmektedir

Haber bütün dünya merkezlerinde endişe ile karşılandı

İlk çekilecek devletler Avusturya, Macaristan ve Arnavudluktur

İhracat işlerinde yolsuzluklar

Bazı memleketlere gönderilen eşyanın takaslarında suistimal varmış

Yalova arazisinin parasız tevzii Kanun lâyihası, Mecliste münakaşalara yol açtı

Akayın bazı icraatı şiddetle tenkid edildi

Üç mebusumuz, İstanbul İmarı yolunda gösterilen alaka münasebetle hükümet teşkârlarını bildirdi

Hatay intihab komitesi yakında Sancağa geliyor

Neticeyi Türklerin aleyhine çevirebilmek için Hatayda Suriyeliler ve her önüne gelen Sancak nüfusuna kaydediliyor

YUNUS NADI
11 Aralık 1937, 1. sayfa 1. defa

YAZAN
11 Aralık 1937, 2. sayfa 1. defa

Çağatay Benhür-Metehan Eraslan, Nanking'in İşgali ve Türk Basını (1937-1938), Aralık 2021 (53): 379-396

Ek 3: 8 Aralık 1937, Tan Gazetesi

Ek 4: Japonya hükümetinin tekliflerinin Nanking yönetimi tarafından reddedildiğini bildiren belge, Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi.

T. C.
Hariciye Vekâleti
Şifre Müdürlüğü

№ _____
653/9

[Bu yazının mahrem tutulmasına itina ehemmiyetlidir]

Tokyo Büyük Elçiliğinden
Yazıldığı tarih 22.7.1937
Geldiği tarih 22.7.1937
Nümerası 132

ŞİFRE TEL

Hariciye Vekâletine

18 tarihli telgrafımıza cevaptır.

Japonya Hükümeti metalplerini Nanking Hükümeti red etmiş, mukaveme-
te karar vermiştir. Japonya'nın beklenmediği bir vaziyette karşılaştığı
anlaşılıyor. Çine karşı bir harbin उसması yüzünden Japonya ordusundan
Aya'da beklenen vasifenin saafa uğrayacağı endişesi ile Almanyanın
meselenin sulhan hal edilmesini tavsiye ettiği, Japonya bahriyesininin
de Çin ile büyük (....) (....) harbe taraftar olmadığı mahrem olarak
öğrenilmiştir. Hariciye Nezareti de harp tehlikesinin azaldığı fikrin-
dedir.

G e r e d e
D. II
22.7.37

№	II
...	847
...	22.7.37
...	22.7.37
...	22.7.37
...	B. Tors

MUAMELE GÖRECEK NUSHA

29.11.2018 tarih ve 79910398 sayılı Karar ile gizliliği kaldırılmıştır.